

УДК 343.2/.7:[343.01: 343.916]

DOI 10.32755/sjlaw.2021.01.078

Царюк С. В.,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінального,
кримінально-виконавчого права і кримінології,
Академія Державної пенітенціарної служби, м. Чернігів, Україна
ORCID: 0000-0001-5971-0419;

Нестеренко В. В.,

аспірант, методист ад'юнктури (аспірантури),
Академія Державної пенітенціарної служби, м. Чернігів, Україна
ORCID: 0000-0002-6113-6548

ВИПРАВЛЕННЯ І РЕСОЦІАЛІЗАЦІЯ ЗАСУДЖЕНИХ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЇХ РЕАЛІЗАЦІЇ Й УДОСКОНАЛЕННЯ

Стаття репрезентує аналіз стану військової злочинності 2014–2020 років, а також аналізує виховний аспект діяльності Збройних Сил України та коло питань, пов'язаних з процесом виправлення і ресоціалізації засуджених військовослужбовців. У науковій праці запропоновані необхідні заходи виправлення і ресоціалізації засуджених військовослужбовців, що відповідали б їх потребам та захистили б їх права й інтереси, а головне – сприяли формуванню в особистості військовослужбовця правослужняної поведінки.

Ключові слова: виправлення, військовослужбовці, правопорушення, покарання, злочин.

Постановка проблеми. Військова служба – це унікальна державна служба особливого характеру, що надає людям різноманітні можливості, які зазвичай недоступні в цивільному середовищі. Якщо розглянути Збройні Сили України (далі – ЗСУ) як роботодавця, то безперечно, служба здебільшого приваблює молодих хлопців й (останнім часом дівчат), які проникли духом патріотизму, бажанням захистити свою Батьківщину, а також хочуть поліпшити своє матеріальне становище та отримати пільги, на кшталт безкоштовного навчання, медичного обслуговування та інші [1].

За допомогою врегульованого способу життя, військова служба стає джерелом формування та розвитку у призовників підвищеної самооцінки та почуття гордості. Однак ми хочемо звернути увагу й на інші фактори вибору професії військовослужбовця, оскільки військова служба є привабливою альтер-

нативою для правопорушників. Деякі дослідники, такі як: Robert J. Sampson, Stephen W. Raudenbush, Felton Earls стверджують, що військова служба легітимізує насильницькі завдання деяких осіб, а тому актуальність дослідження шляхів відмови військовослужбовців від таких дій та аналіз основних напрямів виховного впливу на військовослужбовців і буде в центрі уваги цієї статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання дослідження злочинності військовослужбовців розглядалося науковцями здебільшого з позицій виявлення детермінантів вчинення злочинів під час проходження військової служби або притягнення до кримінальної відповідальності, як наслідку таких дій. Проте поза їх увагою залишилося питання правової регламентації процесу їх виправлення та застосування до них основних засобів виховного впливу.

Зазначаючи авторів, які займалися висвітленням визначеної проблематики, можемо згадати таких провідних вітчизняних та зарубіжних учених, як: М. Браун, І. Богатирьов, А. Галай, М. Колодязний, Я. Кулькіна, К. Муравйов, А. Ониськів, І. Панов, Д. Сегал, Ю. Сокоринський, С. Харитонов, І. Яковець та інших.

Водночас сучасна правозастосовна практика спирається на такі реформи у сфері боротьби зі злочинністю, як: «Концепція реформування (розвитку) пенітенціарної системи України» та «Стратегія реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки», а також на виконання «Рекомендації СМ/Рес (2014) 4», ухваленої Комітетом Міністрів Ради Європи від 19 лютого 2014 року, розширює перелік видів покарань, альтернативних позбавленню волі шляхом внесення змін до чинного законодавства, що яскраво видно на прикладі останньої редакції Кримінального кодексу України [2]. Їх аналіз дозволяє дійти висновку, що Україна рухається в напрямку вдосконалення своєї нормативно-правової бази та приведення її до стандартів НАТО, що проводиться комплексно й у різних міністерствах України. Наприклад, «Річна національна програма під егідою Комісії Україна – НАТО на 2020 рік» уже має результати [3; 4], а тому актуальність матеріалу та ви-

сновків, наведених у цій статті, неодмінно буде корисною для науковців та практиків, що залучені до виконання програм реформ в оборонній та правовій сферах.

Метою статті є дослідження сучасного стану та перспектив реалізації ресоціалізації засуджених військовослужбовців в Україні.

Виклад основного матеріалу. Варто зазначити, що попередні дослідження не враховують прийом на військову службу жінок, що є одним із недоліків у дослідженні цієї тематики, оскільки кількість жінок, які уклали контракт для проходження військової служби за останні 5 років збільшилась у 15 разів. Цьому посприяло ухвалення Закону «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків під час проходження військової служби у Збройних Силах України та інших військових формуваннях» від 6.09.2018 р. № 2523-VIII, і на сьогодні їх кількість становить понад 55 тис. [5]. Проведений нами аналіз цього нормативно-правового акта свідчить, що процес прийому на військову службу не зазнав суттєвих змін та містить загальні правила як для чоловіків, так і для жінок, за винятком урахування сімейного статусу, де наявність шлюбу та дітей впливає на проходження військової служби жінками. Щодо кількісних показників злочинності серед військовослужбовців, то ми не можемо вважати, що жінки будуть вчиняти менше злочинів, ніж чоловіки, проте зазначимо, що, на нашу думку, заходи виправлення і ресоціалізації у разі засудження жінок мають враховувати їх гендерні особливості.

Загальновідомий той факт, що під час війни в Україні, починаючи з 2014 року, були оголошені п'ять хвиль часткової мобілізації для стримування військової агресії Росії на Кримському півострові та території Донецької та Луганської областей. За мобілізацією 2014–2015 років до лав Збройних Сил України потрапило більше 250 тисяч осіб, що зумовило зростання рівня злочинності серед військовослужбовців. За даними судової статистики за 2014–2015 роки, відсоткова частка військових злочинів зросла з 0,6 до 2,9 % від загальної кількості вчинених злочинів у ці роки. У зв'язку із внесенням змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення відповідальності вій-

ськовослужбовців судами з березня 2015 року за статтями 172-10 – 172-20 притягнуто до адміністративної відповідальності майже 14 тис. осіб, з них застосовано арешт з утриманням на гауптвахті до 2,0 тис. правопорушників [6]. Непередбачувана поведінка ворога, затримка з наказами про демобілізацію та недосконале законодавство тих років зумовило сприятливу криміногенну ситуацію для вчинення злочинів військовими й спричинило зростання кількості військових злочинів з 2,9 до 3,6 % від загальної кількості злочинів у ці роки. За 2016 рік кількість правопорушників становила 16,1 тис. осіб, з них: 13,3 тис. військовослужбовців оштрафовано за розпивання пива, алкогольних, слабоалкогольних напоїв; 2,7 тис. осіб арештовано та призначено покарання у виді тримання на гауптвахті [7]. Дослідивши тодішній стан справ, стає зрозуміло, що кримінально-виконавча система України була не готова до такого «форс-мажору», як війна, та зіштовхнулася з непередбачуваним зростанням кількості військових злочинців, саме за рахунок мобілізованих військовослужбовців, які виходили далеко за рамки типового рядового, або начальницького складу ЗСУ, які проходили строкову або контрактну військову службу в той час. Звичайні засоби кримінально-правового впливу, що застосовувалися до мобілізованих, згідно зі статтею 81 Кримінально-виконавчого кодексу України (далі – КВК), були, м'яко кажучи, недоречні та неефективні. Вони не враховували кримінально-виконавчу характеристику мобілізованих військовослужбовців, а також їхні соціально-демографічні, кримінально-правові, психолого-педагогічні та реабілітаційні ознаки. Тож це погіршило адаптацію засуджених мобілізованих військовослужбовців у період після їх звільнення з місць позбавлення волі. Принагідно зазначимо, що аналогічних ситуацій не траплялося у світовій історії (практиці). Проте, дослідивши історичні події на прикладі Сполучених Штатів Америки, пов'язані із застосуванням певних юридичних фактів, зокрема таких, як “помилування”, що починаючи з 1791–1794 років «Повстання через віскі» (eng. Whiskey Rebellion), практикував майже кожен американський президент, намагаючись знизити кримінальну “напруженість”. Так, Марк Вільям Ослер, американський учений-юрист, професор права в Універ-

ситеті Сент-Томаса в Юридичній школі в Сент-Полі, штат Міннесота, і критик наркополітики та смертної кари в США слушно зазначає, що «Помилювання використовується як засіб, за допомогою якого можна пробачити злочин та вилікувати націю». Його значущість він вбачає в тому, щоб прийняти злочин, а не пробачити його [8]. Й така позиція, на нашу думку, є слушною, оскільки дозволяє знизити рівень злочинності на певний період.

Також проаналізувавши результати дослідження «Теоретико-правові засади призначення та виконання спеціальних покарань щодо військовослужбовців», сучасної української науковиці Т. Б. Ніколаєнко погоджуємося з її позицією про те, що лише виконанням покарань у виді арешту з триманням на гауптвахті та тримання в дисциплінарному батальйоні було недостатньо ефективним засобом виправлення військовослужбовців [9], й хочемо зауважити, що службові обмеження для військовослужбовців мали б кращий виховний вплив під час мобілізаційних хвиль 2014–2016 років в Україні, оскільки більшості мобілізованих військовослужбовців було важко адаптуватися до умов військової служби, і коли вони вчиняли злочини за ст. 407, 408 Кримінального кодексу України, вони не усвідомлювали можливості настання кримінальної відповідальності, що передбачена за цими злочинами. Проте, коли б серед них були засуджені співслужбовці до покарання у виді службових обмежень, вони б мали наглядний приклад та розуміли всі наслідки їх можливих протиправних дій.

Продовжуючи подальше вивчення закономірностей вчинення злочинів під час проходження військової служби в Україні, хочемо зауважити, що у 2017 році стан військової злочинності не дуже відрізнявся від 2016 року, проте в 2018 році він знизився й кількість вчинених злочинів почала зменшуватися, оскільки мобілізовані військовослужбовці демобілізувалися й в армії не лишилося «випадкових» людей (рис. 1).

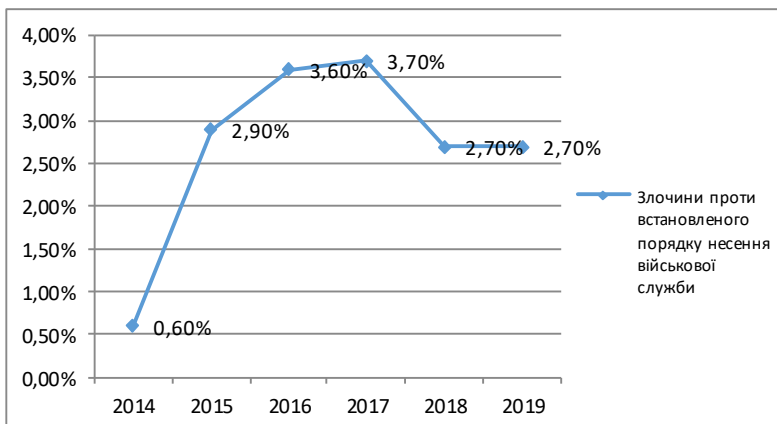

Рис. 1. Кількісні показники військової злочинності (2014–2019 років)

Особовий склад ЗСУ 2018–2019 років відрізняється від 2014 року не лише кількісно, але й якісно, що зумовило зміну кримінологічного портрету військового злочинця, зробивши цю категорію притаманною для осіб більш зрілого віку. На нашу думку, цьому сприяли Укази Президента України, за якими він щорічно з 2014 до 2019 року включно підписував призов на строкову військову службу осіб чоловічої статі, яким до дня відправки у військові частини виповнилося 20 років, але які не досягли 27-річного віку і не мають права на звільнення або відстрочку від призову, суттєве підвищення заробітних плат військовослужбовцям за наказом № 260 «Про затвердження Порядку виплати грошового забезпечення військовослужбовцям Збройних Сил України та деяким іншим особам» від 07.06.2018 року [10], а також Закон № 2523-VIII «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків під час проходження військової служби у Збройних Силах України та інших військових формуваннях», що набрав чинності 27.10.2018 року. Отже, до лав ЗСУ почали потрапляти більш дорослі й досвідчені воїни, а також жінки, що, на нашу думку, призупинило та стабілізувало рівень злочинності у ЗСУ.

Вивчивши звіти Генеральної прокуратури України про осіб, які вчинили злочини 2018–2019 років [11], та результати дослідження окремих науковців (П. Баннета, К. Макдональда, М. Пузирьова та інші) щодо кримінологічної характеристики осіб, які вчиняли військові злочини, ми дійшли висновку про те, що на призовний вік (18–24 років) припадав перехід до дорослого життя, взаємопов'язаний із вчиненням бездумних та квапливих дій, що мають протиправний характер. Це підтверджується й результатами дослідження С. Якимової, де 37 % усіх злочинів вчиняються в цьому віці [12]. Опираючись на дані судової статистики 2014–2018 років (рис. 2) та дослідивши дисциплінарну практику та судову статистику 2018–2019 років, зазначимо, що така зміна, як збільшення середнього віку військових злочинців має позитивні наслідки й на сьогодні.

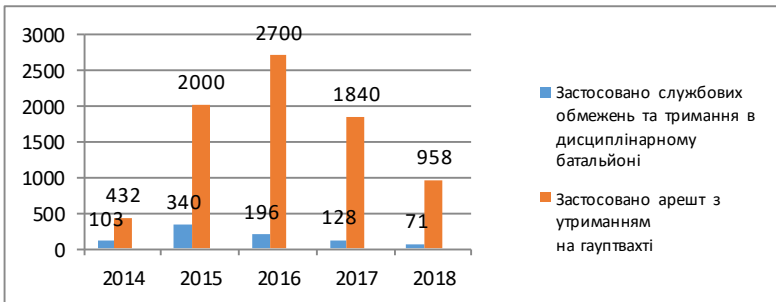

Рис. 2. Порівняльна таблиця застосування різних видів покарань до військовослужбовців 2014–2018 років [13]

За останніми змінами, внесеними Указом Президента №13/2020 «Про звільнення в запас військовослужбовців строкової служби, строки проведення чергових призовів та чергові призови громадян України на строкову військову службу у 2020 році» від 16.01.2020 року, було повернуто призов на строкову службу юнаків з 18 років [14]. Цей Указ неодмінно внесе свої корективи в кримінальну-виконавчу характеристику військового злочинця в майбутньому.

Звернемо увагу й на міжнародний досвід вивчення проблем, пов'язаних із злочинністю військовослужбовців, оскільки порівняльний аналіз концептуальних підходів до боротьби з цим негативним явищем дозволить знайти правильні шляхи вирі-

шення цієї проблеми. Зарубіжні дослідники та наявна статистика свідчать про те, що більшість військовослужбовців, які скоїли той чи інший злочин, потребують психологічної допомоги, та перш ніж почати проводити з ними виправну роботу необхідно з'ясувати передумови скоєння цього злочину та визначити стан психічного здоров'я, тому що будь-які засоби виправлення і ресоціалізації не матимуть сенсу, коли військовослужбовця будуть турбувати інші проблеми та питання. Наприклад, не доцільно проведення із засудженим загальних заходів виправного характеру (соціально-виховну роботу) або спеціальних заходів виправного характеру (заняття зі стрійовою підготовки), коли він ледве пережив ворожі мінометні обстріли, або на його очах загинув побратим [16].

У разі настання реальної кримінальної відповідальності та набрання законної сили обвинувального вироку суду щодо військовослужбовця, на стадії виконання покарання, ми вважаємо, доцільним, перш за все, застосування психологічної допомоги, і тому, на нашу думку, буде доречно розробити положення, в якому викласти алгоритми надання психологічної допомоги й створити відділ реабілітаційної психології при військових частинах, гауптвахтах та структурних підрозділах Військової служби правопорядку Міністерства оборони України, де зі злочинцями можливо було б встановити контакт та задовольнити їх психоемоційні потреби, вирішення яких було б частиною їхньої ресоціалізації, та лиш потім переходити до інших етапів їх виправлення.

Іншим фактором, що впливає на ефективність виправлення, на нашу думку, є втрата соціальних зв'язків, що мав правопорушник до вступу до лав ЗСУ, а потім і тих, що він втратив після вчинення злочину. Обидві ці втрати необхідно врахувати як після винесення вироку в суді, так і до цього. Ми вважаємо, що до військовослужбовців віком 18–24 правильно б було провадити заходи постійної соціальної підтримки, що були б зорієнтовані на допомогу молодим військовослужбовцям. Під час цих заходів треба проводити мотиваційну роботу, професійне навчання та постійне заохочення молодих військових у самовдосконаленні. Необхідно організувати службу так, щоб військовий, потрапивши на службу, не залишався сам на сам зі своїми про-

блемами, а працював і розвивався у напрямку їх вирішення. Опіраючись на життєві обставини військового, такими заходами можуть бути: як безкоштовне опанування додаткової професії, отримання водійських прав, так і додаткові звільнення з розташування військової частини (для військовослужбовців строкової служби). Теж відбувається і під час виконання вироку суду, поміщення на гауптвахту або службових обмежень для військовослужбовців, необхідно дати людині ціль, що буде стимулювати та допомагати обрати засоби її реалізації.

Повертаючись до питання збільшення кількості військовослужбовців жінок, звертаємо увагу на те, що у злочинному світі жінки не відіграють важливої ролі, тому вони, як правило, скоюють менш суспільно небезпечні злочини, отримують менш суворі покарання і частіше підпадають під амністію, ніж чоловіки, проте говорячи про військовослужбовців жінок, сучасне українське законодавство намагається забезпечити гендерну рівність. Підсумовуючи, хочемо наголосити на тому, що практика гендерної рівності притягнення до кримінальної відповідальності існує в багатьох провідних країнах світу, таких як: Франція, США, Ізраїль [17, р. 515–517].

Висновки. Проаналізувавши показники стану військової злочинності за останні п'ять років, ми можемо констатувати те, що ЗСУ у 2014–2017 роках мали неефективні механізми стримування зростання військової злочинності, проте починаючи з 2018 року її все-таки вдалося сповільнити й знизити зростання. Хоча проведені реформи 2016–2020 років і дають позитивні результати, але зменшити стан військової злочинності й дотепер не вдається. Проаналізувавши тенденції та сучасний стан законодавства, що регулює права, обов'язки та відповідальність засуджених військовослужбовців, ми визначили, що як законодавча, так і практична складова питання призначення та застосування заходів виправлення і ресоціалізації знаходиться в процесі розвитку, а отже, запропоновані нами ідеї щодо психологічної підтримки та підтримки соціальних зв'язків, розроблені на основі проаналізованого сучасного українського й зарубіжного досвіду, знайдуть відображення у практичному застосуванні. По-перше, питання вікової орієнтації під час ви-

бору засобів виправлення, що будуть застосовані до злочинців військовослужбовців, мають розроблятися із урахуванням можливого наказу про мобілізацію військовослужбовців. По-друге, на нашу думку, необхідна чітка система соціальної реабілітації засуджених, яка функціонувала б у військовому секторі. Це необхідно вирішити, впровадивши «відділ соціальної реабілітації правопорушників військовослужбовців» у структуру військових частин та відділів Військової служби правопорядку. По-третє, ми пропонуємо вирішити питання щодо узгодження нормативних документів щодо застосування покарань до військовослужбовців жінок. Оскільки з 2018 року гендерна структура особового складу ЗСУ змінилася, відповідні зміни потребують й органи, що забезпечують правопорядок серед військовослужбовців. На нашу думку, доцільно було б внести зміни до чинного наказу «Про затвердження Інструкції з організації несення служби черговими змінами охорони і конвоювання підрозділів Військової служби правопорядку у Збройних Силах України та конвоювання засуджених, узятих під варту, заарештованих та затриманих військовослужбовців» № 20 від 22.01.2018, доповнивши розділ II «Чергові зміни охорони і конвоювання» частина 1, пункту 2 абзацом такого змісту: *«До складу чергової зміни охорони і конвоювання призначається помічник начальника чергової зміни охорони та конвоювання, військовослужбовець-жінка, з правом виконання обов'язків вивідного»*.

Список використаних джерел

1. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей: Закон України від 20.12.1991 р. № 2011-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12#Text> (дата звернення: 25.09.2021).
2. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 25.09.2021).
3. Зміни до деяких нормативно-правових актів міністерства юстиції України щодо поліпшення умов тримання засуджених та осіб, узятих під варту: затв. наказом Міністерства юстиції України від 23.09.2020 р. № 3306/5 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0936-20#Text> (дата звернення: 25.09.2021).
4. Запровадження стандартів та інших керівних документів НАТО / Офіційний вебсайт Міністерства оборони України. URL:

<https://www.mil.gov.ua/diyalnist/vprovadzhennya-standartiv-ta-inshih-kerivnih-dokumentiv-nato.html> (дата звернення: 25.09.2021).

5. Полтавець Т. В. Наша сила – у нашій слабкості: Закон про гендерну рівність чоловіків та жінок у Збройних силах України. *Громадська думка про правотворення*. 2018. Вип. № 16 (160). С. 10–12.

6. Огляд даних про стан здійснення правосуддя у 2015 році (за даними судової статистики). URL: https://ics.gov.ua/userfiles/ogliad_2015.pdf (дата звернення: 27.09.2021).

7. Огляд даних про стан здійснення правосуддя у 2016 році (за даними судової статистики). URL: https://court.gov.ua/userfiles/file/DSA/DSA_2017_all_docs/TRAVEN_17/ogl_2016_copу.pdf (дата звернення: 27.09.2021).

8. Philipps D. Trump's Pardons for Servicemen Raise Fears That Laws of War Are History. *The New York Times*. 2019. URL: <https://www.nytimes.com/2019/11/16/us/trump-pardon-military.html> (last accessed: 28.09.2021).

9. Ніколаєнко Т. Б. Теоретико-правові засади призначення та виконання спеціальних покарань щодо військовослужбовців: дис. ... д-ра юрид. наук. Київ, 2019. 538 с.

10. Про затвердження Порядку виплати грошового забезпечення військовослужбовцям Збройних Сил України та деяким іншим особам: наказ Міністерства оборони України від 07.06.2018 № 260. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0745-18#Text> (дата звернення: 28.09.2021).

11. Про осіб, які вчинили кримінальні правопорушення (за даними судової статистики). URL: https://old.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=113898&libid=100820&c=edit&_c=fo (дата звернення: 29.09.2021).

12. Якимова С. В. Кримінологічний портрет особистості насильницького злочинця, який учиняє злочини з мотивів задоволення статеві пристрасті. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: юридичні науки. 2014. № 810. С. 220–225.

13. Судова статистика у 2014–2018 роках (за даними судової статистики). URL: https://court.gov.ua/insh/sudova_statystyka/ (дата звернення: 29.09.2021).

14. Про звільнення в запас військовослужбовців строкової служби, строки проведення чергових призовів та чергові призови громадян України на строкову військову службу у 2020 році: постанова Указу Президента України від 16.01.2020 р. № 13/2020. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/132020-31825> (дата звернення: 30.09.2021).

15. Виправно-трудоий кодекс УРСР: Закон УРСР від 23.12.1970 № 325-VII. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1971. № 1. Ст. 6.

16. Herbert B. The Way We Treat Our Troops. *The New York Times*. 2010. URL: <https://www.nytimes.com/2010/10/23/opinion/23herbert.html?auth=linked-google> (last accessed: 30.09.2021).

17. The Naval Officer's Guide. Annapolis, 1983, pp. 515–517.

Tsariuk S., Nesterenko V.

CORRECTION AND RESOCIALIZATION OF CONVICTED MEMBERS OF THE ARMED FORCES: CURRENT STATE AND PROSPECTS OF THEIR IMPLEMENTATION AND IMPROVEMENT

The analysis of military crimes committed from 2014 till 2020, the process of the development of the Armed Forces of Ukraine and a range of issues related to the process of correction and re-socialization of convicted members of the armed forces are represented in the article. Studying and determining the patterns of crimes committed while performing active duty in Ukraine, as well as the educational impact of remedies and re-socialization applied to convicted members of the armed forces is studied insufficiently and needs more attention from scholars. One of the main problems that remains relevant among scholars to this day is the development and implementation of optimal ways to correct convicted members of the armed forces. The state of affairs studied during the Anti-Terrorist Operation on Protection the Independence, Sovereignty and Territorial Integrity of Ukraine in Donetsk and Luhansk Regions showed that the criminal-executive system was not ready for the growth of the number military criminals. Taking into account the specifics of these subjects of criminal offenses, and the rapid development of the Armed Forces of Ukraine, which are in a state of undeclared war with the Russian Federation, we have proposed the necessary measures to correct and re-socialize convicted members of the armed forces in order to meet their needs and protect their rights and interests and, what is most importantly, to develop law-abiding behavior of the personality of a convicted member of the armed forces. The criminological portrait of a military criminal was also considered in the article. The changes through the prism of reforms in the defense sector were analyzed. Moreover, the international experience of studying the problems related to military crimes was analyzed. On the basis of the conducted analysis, corrective measures were proposed. Today, under the influence of legislative changes caused by Ukraine's movement towards NATO membership, the transformation of the personnel of the Armed Forces of Ukraine was studied, and the ways to address the emerging needs of the members of the armed forces were proposed.

Key words: correction, Military law enforcement service, members of the armed forces, offense, punishment, crime.

References

1. Ukraine (1991), *On Social and Legal Protection of Military Servicemen and Members of Their Families*: Verkhovna Rada of Ukraine,

Kyiv, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12#Text> (accessed 25 September 2021).

2. Criminal Code of Ukraine (2001), Kyiv: Parlamentske vydavnytstvo, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (accessed 25 September 2021).

3. Ukraine (2020), *On the Statement of Changes to Some Regulatory Legal Acts of the Ministry of Justice of Ukraine Concerning Improvement of the Conditions of Detention of Convicts and the Detainees*: Order, Ministry of Justice of Ukraine, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0936-20#Text> (accessed 25 September 2021).

4. Ukraine (2020), *Implementing NATO Standards and Other Guidelines*: Official web-site of the Ministry of Defence of Ukraine, available at: <https://www.mil.gov.ua/diyalnist/vprovadzhennya-standartiv-ta-inshih-kerivnih-dokumentiv-nato.html> (accessed 25 September 2021).

5. Poltavets, T. V. (2018), "«Our Strength is in Our Weakness»: Law on Gender Equality of Men and Women in the Armed Forces of Ukraine", *Public opinion on lawmaking*, No. 16 (160), pp. 10–12.

6. Ukraine (2015), Review of Data On the State of Carrying Justice in 2015 (according to judicial statistics), available at: https://ics.gov.ua/userfiles/ogliad_2015.pdf (accessed 27 September 2021).

7. Ukraine (2015), Review of Data On the State of Carrying Justice in 2016 (according to judicial statistics), available at: https://court.gov.ua/userfiles/file/DSA/DSA_2017_all_docs/TRAVEN_17/ogl_2016_copy.pdf (accessed 27 September 2021).

8. Philipps, D. (2019), "Trump's Pardons for Servicemen Raise Fears That Laws of War Are History", *The New York Times*, NY, available at: <https://www.nytimes.com/2019/11/16/us/trump-pardon-military.html> (accessed 28 September 2021).

9. Nikolaienko, T. B. (2019), "Theoretical and Legal Principles of Appointment and Execution Special Punishments for Members of the Armed Forces", Kyiv, 538 p.

10. Ukraine (2018), On Approval of the Order of Payment Monetary Maintenance to Members of the Armed forces of Ukraine and Some Other Persons: Order, Ministry of Defence of Ukraine, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0745-18#Text> (accessed 28 September 2021).

11. Ukraine (2020), On Persons Who Have Committed Criminal Offenses (according to judicial statistics), available at: https://old.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=113898&libid=100820&c=edit&c=fo (accessed 29 September 2021).

12. Yakymova, S. V. (2014), "Criminological Portrait of a Violent Criminal's Personality Who Commits Crimes On the Grounds of Sexual Gratification», *Bulletin of the National University "Lviv Polytechnic". Series: legal sciences.* No. 810, pp. 220–225.

13. Ukraine (2018), Judicial Statistics in 2014-2018 (according to judicial statistics), available at: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/ (accessed 29 September 2021).

14. Ukraine (2020), *On Dismissal of Army Conscripts, Terms of Regular Conscription and Regular Conscription of Citizens of Ukraine for Active Military Service in 2020*: Order, President of Ukraine, available at: <https://www.president.gov.ua/documents/132020-31825> (accessed 30 September 2021).

15. USSR (1971), Correctional Labour Code of the USSR, Parlamentske vydavnytstvo, Kyiv, No. 1, P. 6.

16. Herbert, B. (2010), "The Way We Treat Our Troops", *The New York Times*. NY, available at: <https://www.nytimes.com/2010/10/23/opinion/23herbert.html?auth=linked-google> (accessed 30 September 2021).

17. The Naval Officer's Guide (1983), Annapolis, pp. 515–517.